

**JEUGDBOEKENWEEK,
JEUGDBOEKENMAAND,
JEUGDBOEKENJAAR!**

Algemene suggesties

voor het werken met boeken in de klas

1

BOEKEN IN DE KLAS? DIE VERDIENEN EEN VASTE PLEK, HET HELE JAAR DOOR.

1. VROEG BEGONNEN, HALF GEWONNEN

Een vruchtbaar boekenklimaat? Dat verdient ieder kind op elke school. Als je graag wil dat kinderen met plezier lezen en dat ze ook als volwassene nog naar boeken grijpen en daar diepe voldoening uit puren, kan je niet vroeg genoeg boeken en verhalen onder hun aandacht brengen.

2. GEHEIM RECEPT

Dé sleutel tot succes: haal het beste dat je in je hebt, tevoorschijn. Vertel de sterkste verhalen, stel de boeiendste personages voor. Zoek de spannendste passages om voor te lezen, toon de mooiste tekeningen. Kies voor mooi gemaakte boeken met een goed verhaal. Iedereen, jong en oud, is gek op verhalen. Leesbevordering heeft alles te maken met verleiding.

3. LEZENDE LEERKRACHT

In ideale omstandigheden begint de liefde voor boeken thuis, bij ouders die zelf graag lezen en graag voorlezen. Maar in de praktijk is de school voor heel wat kinderen de enige leesomgeving. De leesbevorderende rol van leerkrachten is dan ook niet te overschatten. Kinderen zijn bijzonder gebaat bij een leerkracht die enthousiast over boeken praat, meeleest tijdens vrije leesmomenten en boeken voortdurend in de kijker plaatst.

4. SAMEN PRATEN

In een klas gebeurt veel. Boeken kunnen helpen om met kinderen over allerlei onderwerpen te praten, ook de moeilijke. Hen weghouden van de realiteit of afschepen met loze praatjes is al te gemakkelijk. Boeken helpen om de dialoog tussen kinderen en volwassenen op gang te brengen en zijn een goede manier om minder makkelijke thema's aan te snijden.

5. SPEK VOOR ELKE BEK

Kinderen verschillen, zowel in belangstelling en talenten, niveau en smaak. Stimulerend leesonderwijs beklemtoont nooit die verschillen maar wel wat er samen te beleven valt. Het is de opdracht om te blijven zoeken naar het juiste boek voor het juiste kind op het juiste moment. Wil je een kind op weg helpen bij het kiezen van een boek? Dan moet je hem of haar niet alleen kennen, je moet ook een ruime boekenkennis hebben om de magie tot stand te brengen. Zorg daarom dat je het aanbod kent en dat je een gevarieerde lijst boeken aanbiedt.

6. UITDAGING

Samengevat: het is niet alleen belangrijk dat er boeken zijn op school, het moeten ook de juiste zijn. En: het moeten niet enkel de juiste boeken zijn, ze moeten ook op een aantrekkelijke manier worden aangeboden. Een moeilijke opdracht? Veeleer een aantrekkelijke uitdaging! Want boeken zijn een bijzonder veelzijdig en interessant instrument om mee te werken. Ze openen een nieuwe wereld, prikkelen de fantasie en verruimen de blik. En wat meer is? Je hoeft de uitdaging niet alleen aan te gaan: Stichting Lezen helpt je graag om van jouw school een echte boekenschool te maken. Deze bundel met algemene suggesties voor het werken met boeken in de klas zet je alvast op weg.

1. HOEKJE BOEKEN

Een goed ingerichte en uitgeruste boekenhoek vormt een stevige basis voor leesbevordering in de klas. Zo'n hoek hoeft niet peperduur te zijn, of al je tijd op te slokken. Een paar eenvoudige ingrepen maken al een wereld van verschil. Je klas ziet er meteen sfeervol uit!

- Kies een hoek waar je het extra gezellig kan maken. Leg er een tapijtje, een paar kussens, zitzakken – misschien is er zelfs plaats voor een hangmat? Versier de hoek met posters, gedichten, illustraties uit kinderboeken, een plant of een lampje.
- Werk je met kleuters, zet dan ook een tafeltje en wat stoeltjes in de boekenhoek. Kleuters hebben het namelijk nog moeilijk om tegelijkertijd onderuit gezakt op een kussen te hangen én in een boek te bladeren. Aan het tafeltje kunnen ze ook samen in een boek kijken en het verhaal aan elkaar vertellen.
- Zorg ervoor dat er voldoende ruimte en licht is om de boeken goed te kunnen bekijken (en lezen).
- Maak voldoende plaats om de boeken uit te stallen. Je kan gebruik maken van tafels, boekensteunen, boekenkasten en vitrinekasten. Frisse kleuren of gordijnen kunnen wonderen doen. Vergeet niet om regelmatig andere boeken in de kijker te zetten.
- Je kan een vaste knuffel voorzien, of attributen die aansluiten bij een bepaald boek of genre.
- Denk aan de vele luisterboeken die tegenwoordig op de markt zijn! Als je de nodige apparatuur voorhanden hebt, kan je een aparte luisterhoek maken waar kinderen de boeken kunnen beluisteren.
- Werk je graag met een verteltafel waar kinderen een verhaal kunnen naspelen met poppen en attributen? Die kan zeker deel uitmaken van je boekenhoek.
- Ook leuk: voorzie een prikbord of magneetbord met papier- teken en schrijfmateriaal. Zo kunnen kinderen hun mening over een gelezen boek kwijt.

Meer weten?

Een boekig klimaat / Josine van den Berg. ABC, 2001

Vrij lezen, blijven lezen / Iris Corstanje en John Louws. Biblion, 2000

2. VERTELLEN, VOORLEZEN, VRIJ LEZEN

Dagelijks voorlezen is belangrijk in alle leerjaren. Het maakt kinderen vertrouwd met boekentaal (ook de taal van schoolboeken). Die is anders dan spreektaal, meer genuanceerd, met een rijkere woordenschat. Voorlezen laat kinderen genieten van mooie woorden en muzikale zinnen, van de opbouw en de stemming van een verhaal. Lees af en toe een boek voor of vertel een verhaal na. Het kan structuur en vertrouwdheid brengen in de schooldag of schoolweek, hoeft niet lang te duren en het is een ideale manier om boeken tot leven te brengen in je klas.

Plan ook vrij lezen in als volwaardige activiteit in het rooster. Vrij lezen stimuleert zwakke lezers: zij kunnen in eigen tempo lezen en fouten maken zonder zich te schamen. Over de gelezen boeken kan je praten in een leeskring. Ieder kind kan ook een leesdagboek bijhouden.

Meer weten?

Meesterverteller: verhalen vertellen in het onderwijs / Jos Walta. Fontein, 2003

> Naast voorlezen is ook vertellen een manier om verhalen door te geven. De specifieke techniek van en de aandachtspunten bij vertellen komen in dit boek aan bod.

Voorlezen kan iedereen (Davidsfonds/Infodok, 2005)

> Basisboek over voorlezen voor kinderen, jongeren en volwassenen.

<http://www.kennisnet.nl/cpb/po/kids/thema/tips/>

> Hier krijg je live aanwijzingen om je voorleeskunsten te verbeteren.

“Ik verveel me nooit als ik lees!” Vrij lezen in de lagere school / Hedwige Buys.

In: *Leesrijk school- en klasklimaat*, Marleen Colpin e.a. (red.). Garant, 2002

3

HET BOS DOOR DE BOMEN

1. OVER BOEKEN

Ben je op zoek naar informatie over hoe (met) kinder- en jeugdboeken werken? Wil je meer weten over verschillende functies van boeken, over schrijf- en illustratiestijlen, over genres van boeken... In *Leesbeesten en boekenfeesten* geeft auteur Jan van Coillie een introductie in de theoretische achtergronden van jeugdliteratuur en een overzicht van genres en hoe je daarmee in de klas aan de slag kan.

Meer weten?

Leesbeesten en boekenfeesten: hoe werken (met) kinder- en jeugdboeken? / Jan van Coillie.
Davidsfonds/Infodok, 2007

2. ZOEK EEN BOEK

De Boekenzoeker (www.boekenzoeker.org) wijst iedereen tussen 8 en 18 jaar de weg naar een passend boek. Via de site kunnen lezers op basis van eigen interesses een boek vinden dat bij hen past. Dat kan een vertrouwde titel zijn, maar net zo goed een heel nieuwe ontdekking. De Boekenzoekervos – gemaakt door Sebastiaan van Doninck – begeleidt kinderen uit het derde, vierde, vijfde en zesde leerjaar.

In de Boekenzoeker huizen honderden titels. Die zijn geselecteerd door een redactie die de boeken leest en bespreekt. Bij de selectie spelen factoren als verkrijgbaarheid (in bibliotheek of boekhandel), het evenwicht tussen verrassend en populair, moeilijkheidsgraad, spreiding over de verschillende categorieën en de diversiteit van stijlen en genres een rol.

De Boekenzoeker is een interessant instrument om de literaire competentie van de leerlingen aan te scherpen. Ze kunnen er alleen hun weg in vinden, maar net zo goed samen. In klasverband een bezoekje aan de Boekenzoeker brengen, vergroot het leesbevorderende effect. Dat geldt zeker voor kinderen die niet zo graag lezen of minder vertrouwd zijn met de computer. Wil jij de Boekenzoeker in je klas gebruiken? Op www.boekenzoeker.org/8+/colofon.asp vind je praktische suggesties gekoppeld aan de leerdoelstellingen.

3. LESSUGGESTIES EN KEUZELIJSTEN

1. *Jeugdboekenweek*

Ieder jaar biedt Stichting Lezen in het kader van de Jeugdboekenweek boekenpakketten aan om in de klas mee te werken. Bij die pakketten horen lessuggesties die je gratis kan downloaden op www.jeugdboekenweek.be. De lessuggesties geven je tips om een boek bij je leerlingen te introduceren, het creatief te verwerken en nadien te bespreken. Wie nog wat verder wil gaan, vindt er ook nog extra ideeën om met het boek aan de slag te gaan. Bij iedere tip wordt ook vermeld welke eindtermen en ontwikkelingsdoelen je met de activiteiten realiseert. De lessuggesties van de afgelopen jaren zijn nog steeds raadpleegbaar.

Al zijn deze suggesties geordend per leeftijdsgroep, toch kan je ze net zo goed voor een andere leeftijdsgroep inzetten. Zo zijn sommige prentenboeken niet alleen bruikbaar voor kleuters en eerste lezers, maar ook voor oudere kinderen - op voorwaarde dat onderwerp, vertel- en tekenstijl aansluiten bij de doelgroep.

Voor wie op zoek is naar nog meer titels over het thema van de Jeugdboekenweek, is er de keuzelijst. In dit krantje bundelen we een honderdtal boekentips, verspreid over drie leeftijdsgroepen. Elk boek krijgt een afbeelding van de cover en een annotatie mee. De keuzelijsten van de afgelopen edities kan je ook inkijken op www.jeugdboekenweek.be.

2. En verder

www.schoolenbibliotheek.be

> Een site waar praktijkmensen uit onderwijs en bibliotheek zelf lessuggesties kunnen toevoegen.

www.kjv.be > voor begeleiders > werkmodel

> Lessuggesties bij de boeken van de Kinder- en Jeugdjury.

www.woutertjepieterseprijs.nl

> Lessuggesties bij de bekroonde boeken.

www.gedichtendag.org

> Lessuggesties over werken met poëzie in de klas.

www.lannoo.be, www.queridokind.nl, www.clavis.be, www.leopold.nl, www.kimio.nl

> Uitgeverssites.

Meer lezen?

Het prentenboek als invalshoek: werken met prentenboeken in het basisonderwijs / Christiane Nieuwmeijer. Van Gorcum, 2008

Actief met boeken: vertellen, ontdekken, spelen, creëren / Philippe Brasseur. Casterman, 2003

> Speelse en originele ideeën om kinderen van 2 tot 8 jaar zin in boeken te geven.

Wat zullen we nu beleven? / Margriet Chorus. Lemniscaat, 2003

> Uitgewerkte lesmodellen rond een aantal prentenboeken.

Aan de slag met kinderboeken: een programma leesbevordering ten behoeve van pabostudenten / Biblion, 2007

> Uitgewerkte lesmodellen rond een aantal thema's en recente kinderboeken.

Boekidee

> Rubriek in de tijdschriften *Leeskraam* en *Leesgoed*

Door te praten over boeken leren kinderen logisch na te denken, gedachten te ordenen, een eigen mening én een eigen smaak te ontwikkelen. Goede gesprekken overstijgen antwoorden als ‘Ik vond dit boek (niet) leuk’ en vormen een goede basis om boeken gefundeerd te beoordelen. Maar hoe pak je die gesprekken aan? Hieronder vind je twee mogelijke manieren waaruit je kan vertrekken. De eerste is ‘filosoferen met kinderen’, de tweede is de ‘methode Chambers’.

I. FILOSOFEREN MET KINDEREN

Filosoferen met kinderen (FMK) is een discipline die kinderen wil aanzetten tot nadenken. Bij FMK doe je vooral een beroep op de natuurlijke nieuwsgierigheid van kinderen, de kritische zin, het luisteren naar elkaar, het bereid zijn om dingen in vraag te stellen om daarna als groep tot een besluit, een overeenkomst te komen. De achterliggende idee is dat kinderen enerzijds het fundamentele recht hebben om zelf hun gedachten en meningen te ontwikkelen en dat ze anderzijds in staat zijn tot abstract nadenken. FMK werkt het beste met (fragmenten uit) boeken, verhalen of gedichten die de lezer vragen stellen en hem doen nadenken.

Basisprincipes:

- Als je filosofeert met kinderen, ben je niet de ‘alwetende volwassene’. Als leerkracht ben je vooral een moderator. Dat wil zeggen: je brengt je eigen mening of kennis zo min mogelijk aan in het gesprek. Je bent ook de vragensteller. Je verwacht dus antwoorden, peilt naar argumenten en confronteert verschillende meningen met elkaar.
- Je stelt vragen die abstract genoeg blijven. Filosoferen is geen kringgesprek: anekdotes of persoonlijke verhalen komen er niet aan te pas. Bij filosoferen blijf je abstract redeneren. Als de vragen toch te persoonlijk worden, probeer dan vriendelijk maar kordaat weer op het abstracte spoor te komen.
- Je stelt vragen die aangepast zijn aan het begripsvermogen van het kind. Aan een zesjarige stel je je vragen anders dan aan een twaalfjarige.
- Je vragen zijn meestal niet met ‘ja’ of ‘nee’ te beantwoorden, maar vragen om een duidelijke argumentatie. Het zijn open vragen. Let ervoor op dat je eigen overtuiging niet ongemerkt in je vraag sluipt. Dus niet: Is god boos als het regent? Maar wel: Waarom regent het?
- Geen enkel antwoord op een vraag is juist of fout.
- Ga in op de antwoorden. Probeer het antwoord samen met je gesprekspartners te verfijnen. Wat bedoelt hij precies? Kan hij dat bewijzen? Hoe weet hij dat zeker? Wat vinden de anderen ervan? Om te kunnen doorvragen heb je een zeker inlevingsvermogen nodig. Probeer je in te leven in de gedachtestroom van je gesprekspartners.
- Filosoferen met kinderen doe je in een kring. Er is één gespreksleider en dat ben jij. De kinderen zijn vrij om al dan niet te antwoorden op je vragen. Binnen de filosofische kring moet er niets. Ook kinderen die niet actief deelnemen aan het gesprek kunnen er toch iets aan hebben door gewoon te luisteren naar de anderen.
- Filosoferen met kinderen wil kinderen zelf laten nadenken, met elkaar laten praten op een abstract niveau, wil kinderen leren argumenteren. In elk goed boek vind je metafysische thema’s waarover je het kan hebben.

- Als begeleider van een leesgroep is het belangrijk om kinderen op een goede manier te laten praten over boeken. Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Als begeleider stel je vragen die verder moeten peilen dan ‘waarom’ maar die het gesprek niet in een bepaalde richting mogen duwen. Je bent als begeleider de moderator, je vraagt naar argumenten, stelt nieuwe vragen en laat je lezers zo zelf tot bepaalde inzichten komen.

Meer lezen?

‘Filosoferen met kinderen: een gesprek met Marja van Rossum en Ingeborg Hendriks’ / Annemiek Haalboom. In: *Leesgoed*, vol. 31 (2004), afl. 7, pag. 304-306

‘Lat-relatie of huwelijk? Over de mogelijke verhouding tussen filosofie en jeugdliteratuur’ / Karen Ghonem-Woets. In: *Leesgoed*, vol. 31 (2004), afl. 7, pag. 307-310

Van boeken ga je denken: filosoferen met kinderen aan de hand van jeugdliteratuur / Richard Anthone en Silvie Moors. Acco, 2002

‘Wie ben ik? een filosofische boekenspeurtocht naar onszelf’ / Silvie Moors. In: *Leesgoed*, vol. 31 (2004), afl. 7, pag. 300-303

2. BOEKEN BESPREKEN MET DE ‘METHODE CHAMBERS’

Aidan Chambers beschrijft in zijn boek *Vertel eens* een handige vier-kolommen-methode om over een gelezen boek te praten. De methode kan een speelse en spitsvondige insteek bieden voor een boeiend gesprek: je kan er als vanzelf het thema van het boek mee bepalen, onderliggende motieven en patronen ontcijferen, en vreemde of nieuwe vormen mee bespreken.

De ‘methode Chambers’ gaat zo:

- Neem een bord, groot blad papier of flip-over waarop je voor iedereen zichtbaar kan noteren. Maak vier kolommen: leuk, niet leuk, moeilijk, patronen.
- Stel vragen per kolom. Laat de kinderen antwoorden in steekwoorden, korte zinnen die jij in de desbetreffende kolom noteert.
- Mogelijke vragen:

Kolom 1: wat vond je leuk, mooi, goed aan dit boek?

Wat is je opgevallen?

Waar had je meer over willen lezen?

Kolom 2: wat vond je niet leuk aan dit boek?

Waren er stukken die je vervelend vond?

Heb je stukken overgeslagen? Welke?

Als je het boek niet uit hebt, waar ben je dan opgehouden met lezen? Waarom daar?

Kolom 3: wat was er moeilijk of onduidelijk?

Wat vond je vreemd?

Was er iets dat je nog nooit in een boek bent tegengekomen?

Was er iets dat je totaal verraste?

Waren er dingen die niet klopten?

Kolom 4: zag je bepaalde patronen of verbanden?

Was er iets dat steeds terug kwam in het verhaal?

- Zodra alle kolommen gevuld zijn met opmerkingen uit de hele groep, vraag je de kinderen om lijnen te trekken van de ene kolom naar de andere. Zien ze misschien twee keer hetzelfde woord staan, maar in een andere kolom? Zijn er zaken die opvallen in meerdere kolommen en met elkaar te maken hebben?

Uit de commentaren op de kolommen kan je dan samen besluiten wat het thema of onderwerp van het boek is. Dat gebruik je om het boek verder uit te diepen. Probeer aan de hand van de kolommen ook de patronen en moeilijkheden in het boek te doorgronden: waar komen ze vandaan? Wat is de bedoeling? Waarom schrijft de auteur erover? De ‘methode Chambers’ zorgt er vrijwel automatisch voor dat kinderen meer genuanceerde antwoorden geven dan ‘ik vond het mooi’ of ‘ik vond het niet mooi’. Boeiende discussie gegarandeerd!

Meer lezen?

Vertel eens: kinderen, lezen en praten / Aidan Chambers. Biblion, 2002

5

PARTNERS IN LEESBEVORDERING

1. SCHOOL EN BIBLIOTHEEK

Het klinkt vanzelfsprekend: de bibliotheek heeft veel boeken, de school heeft alle kinderen. Die breng je best samen! Een kind dat thuis niemand ziet lezen, vindt immers niet makkelijk de weg naar de openbare bibliotheek. De school kan die weg wijzen. Neem als leerkracht het initiatief en maak afspraken voor een klassikaal bibliotheekbezoek, een rondleiding, een les die je in de bib kan geven... Ga na wat de bib je te bieden heeft inzake collectie, informatica, personeel of vraag welke activiteiten de bib plant tijdens de Jeugdboekenweek. Bespreek ook de mogelijkheden om wisselcollecties te lenen. Als de bib je niet optimaal kan bedienen, ga dan zelf boeken lenen en breng ze ook zelf terug. Hou je bib goed op de hoogte: van de thema's waarmee je werkt tijdens het schooljaar, welke projecten je plant... De bibliothecaris kan zo bij de collectievorming op de schoolplannen inspelen.

Meer lezen?

Op www.scholenbibliotheek.be vind je informatie, ideeën en praktijkvoorbeelden over de samenwerking tussen school en bibliotheek. Als je zelf goede ervaringen hebt, kan je ze op de site toevoegen.

Op www.locusnet.be (> Publiekswerking > Jeugdboekenweek) lees je over wat bibliotheken ondernemen tijdens de Jeugdboekenweek.

2. EEN AUTEUR OP BEZOEK

Kinderen zijn vaak heel nieuwsgierig naar de schrijver van een boek. Waarom dus niet eens een auteur uitnodigen in je school? Stichting Lezen ondersteunt graag bij de organisatie van een lezing. We geven inhoudelijk advies, zodat de ontmoeting zo vlot mogelijk verloopt. Maar we geven ook financiële steun, zodat de drempel tussen auteur en lezer laag blijft.

1. *Draaiboek*

Een ontmoeting tussen een auteur en zijn publiek wordt een plezierige belevenis wanneer de lezing goed voorbereid en georganiseerd is. Daarom kan je op www.stichtinglezen.be in de rubriek 'Auteurslezingen' een draaiboek downloaden dat stap voor stap de voorbereiding, het verloop en de nazorg van de lezing overloopt.

2. *Voorwaarden voor financiële steun*

(Lees het volledige reglement op www.stichtinglezen.be)

- De lezing vindt plaats in de omgeving van school, bibliotheek of verenigingsleven. Lezingen in een commerciële context komen niet in aanmerking.
- De auteur die de lezing geeft is opgenomen in de auteurslijst op www.stichtinglezen.be.
- De lezing wordt goed voorbereid en omkaderd en wil in de eerste plaats aanzetten tot meer lezen.
- Organisatoren kunnen maximum 15 keer per jaar een auteur uitnodigen. Er geldt geen beperking op het aantal lezingen per dag.
- De auteur kan maximaal 15 keer per jaar gebruik maken van de financiële tussenkomst. Er geldt een beperking van twee lezingen per dag.

3. *Hoe werkt het aanvraagstelsel?*

- Zoek een auteur in de auteurslijst op www.stichtinglezen.be.
- Lees het reglement op www.stichtinglezen.be en bekijk of je lezing aan de voorwaarden voldoet
- Spreek af met de auteur en bepaal datum, plaats, uur en het opzet van de lezing. Bespreek samen of er een toelage bij Stichting Lezen kan worden aangevraagd.
- Maak een profiel aan op de website van de lezingen en vertel ons over je plannen in het online aanvraagformulier.
- Vul na de lezing het verslag in. Daarna maakt Stichting Lezen de toelage van 100 euro rechtstreeks over aan de auteur.

4. *Een aanvraag indienen kan drie keer per jaar*

Tussen 1 en 31 oktober: aanvraagronde voor lezingen die plaatsvinden tussen 1 januari en 31 maart.

Tussen 1 en 31 januari: aanvraagronde voor lezingen die plaatsvinden tussen 1 april en 31 augustus.

Tussen 1 en 31 mei: aanvraagronde voor lezingen die plaatsvinden tussen 1 september en 31 december.

Colofon

Jeugdboekenweek, Jeugdboekenmaand, Jeugdboekenjaar!
Algemene suggesties voor het werken met boeken in de klas

Coördinatie en redactie: Stichting Lezen
Grafisch ontwerp: Kris Demey

Deze tips werden opgesteld in het kader van de Jeugdboekenweek, een project van Stichting Lezen. Stichting Lezen wordt gesubsidieerd door de Vlaamse overheid en is het expertisecentrum voor leesbevordering. Het Focuspunt Jeugdliteratuur vormt een bijzondere opdracht binnen Stichting Lezen en staat voor de deskundigheidsbevordering inzake jeugdliteratuur.

www.stichtinglezen.be
www.jeugdboekenweek.be

v.u.: Majo de Saedeleer, Frankrijklei 130/4, 2000 Antwerpen.

